

ĐÁNH GIÁ THỰC TRẠNG HỢP TÁC XÃ Ở THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH GIAI ĐOẠN 1986-2015 VÀ ĐỀ XUẤT GIẢI PHÁP PHÁT TRIỂN

Vũ Văn Thuần¹

TÓM TẮT

Sự phát triển của hợp tác xã ở thành phố Hồ Chí Minh từ 1986 đến 2015 đã trải qua nhiều biến động. Mười năm đầu sau đổi mới, hợp tác xã gặp phải không ít khó khăn do không được bao cấp và phải tự thích nghi với cơ chế thị trường. Tuy nhiên, khi có Luật Hợp tác xã năm 1996 và các Bộ luật Hợp tác xã sửa đổi bổ sung năm 2003 và năm 2012, các hợp tác xã đã có sự phát triển ổn định, đủ sức cạnh tranh với các thành phần kinh tế khác về chất lượng, số lượng và dịch vụ hàng hóa. Hợp tác xã đã có nhiều đóng góp vào sự phát triển kinh tế, xã hội. Bằng việc nêu ra những đóng góp và phân tích hạn chế, khuyết điểm chúng tôi đề xuất một số giải pháp góp phần nâng cao hiệu quả hoạt động của hợp tác xã trong thời gian tới.

Từ khóa: *Hợp tác xã, kinh tế, Việt Nam, thành phố Hồ Chí Minh*

1. Mở đầu

Năm 1975, mô hình kinh tế tập thể mà trọng tâm là hợp tác xã (HTX) được nhân rộng và phát triển trên phạm vi cả nước. Việc phát triển kinh tế HTX ở thành phố Hồ Chí Minh đã tạo ra những thay đổi lớn về kinh tế - xã hội buộc Thành phố phải nỗ lực đổi mới, nâng cao chất lượng hoạt động của các HTX từ khó khăn trong quản lý, điều hành, thiếu nguyên liệu và hàng hóa... đến tháo gỡ khó khăn, phát triển và đổi mới. Sự đổi mới trong cách thức hoạt động của các HTX giai đoạn 1986-2015 đã góp phần không nhỏ vào việc phát triển kinh tế, ổn định xã hội, xóa đói, giảm nghèo trên địa bàn Thành phố, đồng thời khẳng định sự phát triển của kinh tế HTX là tất yếu, là nhu cầu của các xã viên, là một thành phần kinh tế trong cơ cấu kinh tế đa thành phần ở Thành phố.

Từ hướng tiếp cận trên, bài báo “Đánh giá thực trạng hợp tác xã ở thành

phố Hồ Chí Minh giai đoạn 1986-2015 và đề xuất giải pháp phát triển” nghiên cứu đánh giá những thành tựu và hạn chế trong quá trình phát triển của HTX ở thành phố Hồ Chí Minh từ 1986 đến 2015, đưa ra những giải pháp nhằm góp phần hoàn thiện sự phát triển của HTX trong cơ chế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở Thành phố nói riêng và Việt Nam nói chung.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Đánh giá sự phát triển của kinh tế hợp tác xã ở thành phố Hồ Chí Minh từ 1986-2015

2.1.1. Những thành tựu đạt được

Về kinh tế, mười năm sau đổi mới là thời kỳ sa sút của kinh tế HTX do sự kỳ thị, ám ảnh từ mô hình kinh tế HTX bao cấp. Tuy nhiên, sau khi có Luật HTX năm 1996, chất lượng, hiệu quả kinh tế của các HTX có bước chuyển biến rõ rệt. Từ năm 2000 đến 2015, tỷ lệ các HTX làm ăn khá giỏi tăng từ gần

¹Trường Đại học Đồng Nai
Email: vuthuan1984@gmail.com

40% lên gần 70%; số HTX yếu kém, thua lỗ từ 37% giảm xuống còn 12%. Nhiều HTX đã có tích lũy để xây dựng thêm nhà xưởng, đầu tư thêm máy móc thiết bị, thay đổi công nghệ sản xuất, phát triển thêm sản phẩm và chuyển hướng sang kinh doanh đa ngành nghề.

Công tác tổ chức, quản lý HTX được củng cố, khắc phục tình trạng thua lỗ kéo dài, đưa HTX từng bước thoát khỏi tình trạng yếu kém về vốn và công nghệ. Chỉ tính riêng năm 2015, doanh thu bình quân của một HTX đạt 25.000 triệu đồng, trong đó lợi nhuận bình quân của một HTX là 300 triệu đồng [1]. Ở thành phố Hồ Chí Minh nói riêng, cả nước nói chung đã xuất hiện nhiều HTX ở những lĩnh vực mới như: HTX nhà ở, HTX trường học, HTX dịch vụ suất ăn công nghiệp, HTX dịch vụ vệ sinh môi trường, HTX quản lý chợ... Các loại hình HTX này nhận được sự quan tâm, ủng hộ của các cấp, các ngành và sự tin tưởng của nhân dân.

Hiệu quả kinh tế của HTX được thể hiện qua hai mặt: hiệu quả trực tiếp của kinh tế HTX vào tăng trưởng kinh tế và hiệu quả gián tiếp thông qua nâng cao hiệu quả, chất lượng kinh tế xã viên HTX. Tính đến năm 2015, với sự phát triển của mô hình kiểu mới, kinh tế HTX đã đóng góp 0,8% trong tổng số 9,85% tăng trưởng GDP ở Thành phố. Tỷ lệ đóng góp GDP chưa phải là cao so với các doanh nghiệp nhưng HTX đã khẳng định được vị trí là một thành phần kinh tế trong cơ cấu kinh tế của Thành phố và

cả nước. Các HTX có đóng góp ngày càng lớn vào sự tăng trưởng kinh tế Thành phố, tạo được niềm tin của xã viên đối với mô hình HTX mới. Bên cạnh đó, các sản phẩm hàng hóa và dịch vụ của HTX ngày càng đa dạng, có sức cạnh tranh trên tất cả các ngành kinh tế. Nhiều HTX phát triển hệ thống phân phối sản phẩm đến tận tay người tiêu dùng thông qua hệ thống các cửa hàng trong toàn Thành phố.

Sự phát triển của hệ thống HTX toàn Thành phố đã tạo thu nhập ổn định cho hàng nghìn người lao động và xã viên HTX mỗi năm. Đối với các xã viên, bên cạnh lợi ích từ việc sản xuất kinh doanh hiệu quả của các HTX còn có lợi thế đẩy mạnh phát triển kinh tế hộ gia đình. Tính đến năm 2015, thu nhập bình quân của người lao động thường xuyên trong các HTX dao động ở mức 40 triệu đồng/năm [1].

Kinh tế HTX có sự thay đổi rất lớn về cơ cấu lợi ích so với HTX trước đổi mới. HTX phục vụ sự phát triển kinh tế xã viên theo đúng nguyên tắc HTX thông qua tiết kiệm chi phí, nâng cao hiệu quả sản xuất - kinh doanh trên tất cả các lĩnh vực kinh tế. Sự phát triển hài hòa giữa lợi ích chung của HTX và lợi ích xã viên là động lực cơ bản cho sự ra đời và phát triển HTX.

Thông qua HTX, các tiến bộ khoa học kỹ thuật, các công nghệ, giống mới... đã được chuyển giao một cách có hiệu quả đến các hộ xã viên. Trong nông nghiệp, công tác chống úng, hạn,

chống và phòng ngừa sâu bệnh cho sản xuất kinh tế xã viên thông qua HTX có hiệu quả hơn so với từng xã viên tự thực hiện. Trong tiểu thủ công nghiệp, việc tham gia HTX sẽ tạo được nguồn vốn lớn để thực hiện chuyển đổi công nghệ - kỹ thuật nhằm tạo ra sản phẩm với năng suất, chất lượng cao, có sức cạnh tranh hơn trong kinh tế thị trường. Hơn nữa, việc tham gia HTX còn là điều kiện để xã viên có cơ hội nắm bắt thông tin thị trường, chủ động sản xuất.

Cơ cấu ngành nghề của HTX phát triển đa dạng, đặc biệt bắt đầu hoạt động trong các lĩnh vực mới, đáp ứng nhu cầu quan trọng của nền kinh tế và của đời sống nhân dân như: trường học, chợ, vệ sinh môi trường, y tế...

Nhìn chung, kinh tế HTX bước đầu đã thực hiện được vai trò hỗ trợ, thúc đẩy kinh tế xã viên phát triển, tăng cường mối quan hệ nội bộ HTX và giữa HTX với các tổ chức kinh tế khác, từ đó nâng cao sức cạnh tranh của kinh tế hộ và tổng hợp được sức cạnh tranh chung của cả các HTX và xã viên trên thị trường.

Về xã hội, vai trò xã hội của HTX trước hết được thể hiện ở nguyên tắc thành lập, đó là xã viên tham gia HTX với tư cách là con người chứ không phải là vốn để họ hợp tác tự giúp đỡ nhau trong phát triển kinh tế của cá nhân đồng thời cũng vì mục tiêu kinh tế chung của tất cả các hộ xã viên thông qua HTX. Đây chính là nguyên tắc mang tính nhân văn của HTX, là cơ sở tồn tại lâu dài. HTX ra đời gắn liền với

sự phát triển của chủ nghĩa tư bản, sự cạnh tranh khắc nghiệt của kinh tế thị trường. Chính cuộc cạnh tranh đó đã nảy sinh nhu cầu và khả năng cho sự hợp tác để một cộng đồng với những cá nhân vốn yếu thế vượt qua được khó khăn, tránh bị gạt ra ngoài lề của sự phát triển.

Kinh tế HTX đã thu hút một lượng lớn lao động. Tại thành phố Hồ Chí Minh, tính đến năm 2015, toàn Thành phố có 60.000 lao động và xã viên đang hoạt động trong các HTX [1], trong đó nhiều nhất là lĩnh vực thương mại, giao thông vận tải và tập trung ở các khu vực ngoại thành như Thủ Đức, Củ Chi, Nhà Bè, Bình Chánh, Phú Nhuận. Như vậy, HTX đã tạo được thu nhập ổn định cho một lực lượng lớn lao động toàn Thành phố, trong đó chủ yếu là những người có trình độ tay nghề thấp hoặc chưa qua đào tạo, góp phần quan trọng thực hiện thắng lợi chương trình, mục tiêu xóa đói, giảm nghèo.

HTX trong cả nước nói chung, Thành phố nói riêng đang phát triển trên nhiều lĩnh vực kinh tế, trong đó có cả những lĩnh vực gắn liền với môi trường xã hội như giáo dục, y tế, văn hóa... Hoạt động của các HTX trong những lĩnh vực này không chỉ cải thiện đời sống kinh tế cho từng hộ xã viên mà còn góp phần nâng cao đời sống cộng đồng.

HTX thường gắn với một cộng đồng dân cư nhất định. Lợi ích do HTX mang lại góp phần ổn định cộng đồng. Việc phát triển cộng đồng góp

phần quan trọng trong việc phát huy truyền thống dân tộc: xây dựng tinh thần đoàn kết, tương thân tương ái, giúp đỡ lẫn nhau trong cuộc sống, giúp những người có hoàn cảnh khó khăn có cơ hội vươn lên thoát nghèo và ổn định đời sống. Các HTX góp phần quan trọng phát triển các hoạt động văn hóa trong cộng đồng dân cư và xử lý tại chỗ những mâu thuẫn trong nội bộ cộng đồng, góp phần ổn định chính trị - xã hội.

Nhìn chung, tổ chức HTX trong giai đoạn 1986-2015 là những HTX kiểu mới; hệ thống khung pháp lý về HTX đã có và còn tiếp tục có những thay đổi theo hướng ngày càng hoàn thiện; các chính sách của Nhà nước cũng đang trong quá trình chỉnh chu, cụ thể hóa để mang tính khả thi cao hơn trong việc hỗ trợ các HTX; người dân đã có nhìn nhận tích cực về HTX kiểu mới song còn chưa thực sự tin tưởng hoàn toàn.

2.1.2. Những tồn tại, hạn chế

Thứ nhất, số HTX thành lập mới chưa nhiều, hiệu quả hoạt động còn hạn chế. Tính đến năm 2015, Thành phố có 485 HTX đang hoạt động, tăng 391 HTX (năm 1996: 94 HTX). Với sự gia

tăng như vậy, số lượng HTX ở Thành phố còn chưa tương xứng với tiềm năng thực tiễn vì Thành phố có hơn 4 triệu người trong độ tuổi lao động, trong đó, hơn 2 triệu người là lao động gia đình, hơn 1 triệu người là chủ cơ sở sản xuất kinh doanh [2] và hơn 3.500 tổ hợp tác [3]. Với số lượng lao động và tổ hợp tác như trên, Thành phố còn nhiều tiềm năng để phát triển HTX.

Nhiều HTX hoạt động kém hiệu quả, chưa tạo được sức hấp dẫn để phát triển HTX trên các lĩnh vực kinh tế. Nhiều HTX chủ yếu từ mô hình HTX cũ chuyển sang mô hình HTX mới. Vấn đề điều lệ của xã viên cũng chủ yếu phân bổ từ vốn quỹ HTX cũ, số vốn góp của xã viên thấp. Từ đó xã viên không có ý thức đầy đủ về quyền và nghĩa vụ với HTX theo nghĩa tự nguyện, cùng có lợi.

Thứ hai, HTX phát triển không đồng đều ở các ngành, lĩnh vực của nền kinh tế. Theo tài liệu của Liên minh HTX Thành phố, các HTX chủ yếu phân bố ở các địa bàn quận 8, Thủ Đức, Bình Tân, Bình Chánh, Phú Nhuận, Củ Chi với số lượng trên 80% tổng số HTX toàn Thành phố. Bên cạnh đó, các HTX cũng phát triển không đều ở những ngành, lĩnh vực kinh tế.

Bảng 1: Phân bố số lượng HTX trong các ngành, lĩnh vực kinh tế đến năm 2015 (đơn vị tính: HTX)

Lĩnh vực kinh tế	Thương mại	Tiểu thủ công nghiệp	Nông nghiệp	Tín dụng	Giao thông vận tải	Dịch vụ môi trường
Số lượng HTX	115	90	49	19	194	14

Nguồn: [1]

Số liệu trên cho thấy, HTX chủ yếu tập trung các lĩnh vực truyền thống như lĩnh vực thương mại, giao thông vận tải, tiểu thủ công nghiệp... Các lĩnh vực như môi trường, nhà ở, trường học tuy đã có nhưng số lượng còn hạn chế.

Thứ ba, thu nhập của người lao động thường xuyên trong HTX còn thấp. Theo số liệu của Liên minh HTX, năm 2015, thu nhập bình quân 1 người/1 tháng của các HTX trên địa bàn Thành phố là 4.000.000 đồng [1], trong khi đó, thu nhập bình quân của người lao động toàn Thành phố là 5.109.000 đồng [4]. Nhìn chung, mức thu nhập bình quân của số lao động làm việc trong các HTX còn thấp hơn thu nhập chung của Thành phố.

Thứ tư, trình độ nghiệp vụ của cán bộ quản lý HTX còn hạn chế. Đội ngũ cán bộ lãnh đạo, quản lý HTX cả nước nói chung, thành phố Hồ Chí Minh nói riêng nhiệt tình, có trách nhiệm, có tinh thần vì lợi ích của nhân dân lao động, hăng hái đi tiên phong trong phong trào HTX, tuy nhiên trình độ học vấn và quản lý của cán bộ HTX chưa đáp ứng yêu cầu phát triển thực tiễn của Thành phố. Theo thống kê của Liên minh HTX thành phố Hồ Chí Minh, đến năm 2015, toàn Thành phố có 1.340 cán bộ quản lý trong các HTX và Liên minh HTX, tuy nhiên trình độ của cán bộ quản lý còn rất hạn chế, trong đó 936 người có trình độ sơ cấp và trung cấp, chiếm 69,85%. Số người có trình độ cao đẳng, đại học chỉ có 404 người, đạt 30,15% [1]. Đề án thành lập bộ máy quản lý HTX, liên

hiệp HTX nhận định rằng: bộ máy quản lý nhà nước về KTTT vừa yếu vừa thiếu và vừa rất phân tán; chưa có tổ chức bộ máy, cán bộ chuyên trách thống nhất từ Trung ương tới địa phương để tập trung trí tuệ, sức lực nghiên cứu xây dựng, triển khai thực hiện Nghị quyết, pháp luật và chính sách về kinh tế tập thể [5].

Thứ năm, vốn của HTX còn nhỏ. Nhiều HTX thiếu vốn, tài sản ít dẫn đến việc HTX hoạt động hạn chế, chỉ thực hiện một số dịch vụ cho xã viên, chưa đủ điều kiện mở rộng dịch vụ sản xuất kinh doanh. Tuy số HTX hoạt động có lãi tăng nhưng mức lãi còn thấp, số ít HTX chỉ đủ trang trải chi phí, do đó việc tích lũy đầu tư lập quỹ phát triển HTX còn hạn chế. Nguồn vốn điều lệ của các HTX trên địa bàn tính đến năm 2015 đạt xấp xỉ 4.209 tỷ đồng cho doanh thu cùng năm là 30.691 tỷ đồng. Trong đó các HTX thuộc loại hình HTX thương mại dịch vụ có vốn điều lệ lớn nhất với 3.305 tỷ đồng, kế tiếp là loại hình HTX giao thông vận tải với 668 tỷ đồng, vốn điều lệ nhỏ nhất là các HTX vệ sinh môi trường là 2 tỷ đồng [6]. Nhìn chung, các HTX đã có sự hỗ trợ từ các chính sách của Nhà nước với các khoản vay ưu đãi song việc mở rộng quy mô vốn của HTX còn hạn chế, chưa tương xứng với tiềm năng của Thành phố. So với các doanh nghiệp ngoài Nhà nước khác, vốn của các HTX và Tổ hợp tác (kinh tế tập thể) bằng 4.012.798 tỷ đồng, chỉ chiếm 0,28% trong tổng số 71,48% tổng số vốn toàn thể doanh nghiệp [4].

Thứ sáu, nhận thức của xã viên về HTX chưa tốt. Một số cán bộ trong HTX chưa nhận thức đúng về mô hình HTX nên còn lúng túng về phương pháp chuyển đổi, nhất là nội dung hoạt động. Trong chỉ đạo ở các xã, nhiều cán bộ HTX vẫn còn tư tưởng nóng vội, chạy theo phong trào, coi trọng số lượng hơn chất lượng, dẫn đến hình thức. Do thiếu sự chuẩn bị đầy đủ về cán bộ, về cơ sở vật chất - kỹ thuật và về tuyên truyền, vận động quần chúng nên nhiều HTX chuyển đổi xong nhưng hoạt động vẫn khó khăn, kém hiệu quả. Có HTX coi việc chuyển đổi chỉ là đổi tên hơn là đổi nội dung và tính chất hoạt động. Điều lệ HTX quy định xã viên vào HTX phải đóng góp vốn, nhưng trên thực tế, nhiều HTX, nhiều xã viên không thực hiện.

Nhiều người dân nhận thức chưa đúng hoặc chưa đầy đủ về Luật HTX và vai trò của HTX đối với sự phát triển kinh tế - xã hội trong giai đoạn đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước. Bản thân xã viên HTX (thường ở các HTX chuyển đổi) chưa nhận thức đầy đủ hai mặt lợi ích và trách nhiệm cá nhân của họ đối với HTX. Họ tham gia HTX là muốn được HTX hỗ trợ về mặt dịch vụ, trông chờ sự hỗ trợ từ phía HTX và Nhà nước, do đó xã viên HTX ít quan tâm đến trách nhiệm đóng góp của bản thân cho các hoạt động của HTX. Thêm vào đó, những ấn tượng nặng nề về HTX thời bao cấp vẫn còn ám ảnh họ nhưng chưa được giải tỏa.

Cùng quan điểm với tác giả, ông Phạm Tất Thắng trong bài viết “Một số vấn đề phát triển hợp tác xã trong giai đoạn hiện nay” nhận định: “Nhận thức về kinh tế HTX của một số cán bộ, đảng viên và người dân có nơi, có thời điểm còn chưa đầy đủ, chưa có sự thống nhất, vẫn còn có tư tưởng mặc cảm đối với các HTX kiểu cũ nên chưa thấy hết vị trí, vai trò quan trọng của HTX trong nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở nước ta” [7].

Nhìn chung, quy mô HTX còn nhỏ bé, hiệu quả hoạt động thấp, chưa khuyến khích được người nhiều vốn, nhiều kinh nghiệm quản lý, kinh doanh tham gia HTX do nguyên tắc chia lợi nhuận kết hợp lợi ích của xã viên với sự phát triển của HTX. Việc quản lý HTX phức tạp do số lượng xã viên đông. Sở hữu manh mún của các xã viên đối với tài sản của mình làm hạn chế các quyết định của HTX.

Chưa có các giải pháp để liên kết các HTX nhằm nâng cao hiệu quả và sức cạnh tranh trong điều kiện kinh tế thị trường và hội nhập kinh tế quốc tế, hơn nữa các Liên minh HTX cũng hoạt động chưa hiệu quả. Tính đến cuối năm 2015, trên địa bàn Thành phố có 8 Liên hiệp HTX, trong đó 4 Liên hiệp HTX đã ngưng hoạt động [1].

Tính liên kết trong nội bộ HTX còn yếu. Bộ phận tham gia HTX chủ yếu là nông dân, hộ gia đình, thợ thủ công thuộc tầng lớp nghèo, yếu thế, có trình độ dân trí thấp, thiếu thông tin về công nghệ sản xuất, thị trường.

2.2. Giải pháp phát triển hợp tác xã trong cơ chế kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa

Một là tiếp tục tuyên truyền, vận động thành lập HTX.

Liên minh HTX với bản tin *Kinh tế Hợp tác* ngoài cung cấp thông tin hiện nay, cần định kỳ phổ biến luật HTX theo các chuyên đề, theo phương thức hỏi đáp trên nguyên tắc đơn giản, dễ hiểu, thực tiễn qua diễn đàn, qua tờ rơi hoặc trên các phương tiện thông tin đại chúng. Gắn việc vận động thành lập HTX qua các chương trình, dự án có tính chất cộng đồng như chương trình tín dụng cho người nghèo. Tổ chức giao lưu, trao đổi kinh nghiệm giữa các HTX trong từng lĩnh vực hoạt động, qua đó xúc tiến liên kết hình thành các liên hiệp HTX, tăng năng lực cạnh tranh. Hằng năm, tổ chức khen thưởng, nêu gương các cá nhân tổ chức có thành tích trong phát triển kinh tế tập thể.

Hai là kiện toàn, nâng cao trình độ cán bộ quản lý và xã viên HTX. Theo Sở Nội vụ thành phố Hồ Chí Minh, các Sở phân công một đồng chí Phó Giám đốc, một phòng kiêm chức năng tham mưu, một cán bộ chuyên trách kinh tế tập thể. Ủy ban nhân dân (UBND) quận, huyện phân công một đồng chí Phó Chủ tịch phụ trách, giao trách nhiệm cho Phòng Kinh tế kiêm chức năng tham mưu và phân công một cán bộ chuyên trách về kinh tế tập thể. Các phường, xã phân công Chủ tịch hoặc Phó Chủ tịch UBND phụ trách các hoạt

động kinh tế, trong đó có kinh tế tập thể [8].

Xem xét điều chỉnh một số nội dung của về việc quy chế phối hợp hoạt động trong khu vực kinh tế hợp tác và HTX nhằm hình thành bộ phận đầu mối quản lý Nhà nước, tạo mối quan hệ chặt chẽ và đồng bộ trong công tác phát triển kinh tế hợp tác và HTX giữa Liên minh HTX Thành phố với các sở, ban ngành, đoàn thể và UBND các quận, huyện thành phố Hồ Chí Minh cho phù hợp với luật HTX năm 2012; làm cơ sở về nội dung, quyền hạn và trách nhiệm của các tổ chức trong việc theo dõi, kiểm tra, tổng hợp và tham mưu các vấn đề liên quan cho UBND Thành phố [9].

Tổ chức đào tạo, bồi dưỡng cán bộ lãnh đạo cũng như cán bộ chuyên môn cho HTX trên quan điểm đổi mới, cải tiến các chương trình bồi dưỡng, đào tạo cán bộ HTX phù hợp với yêu cầu thực tiễn và ưu tiên hỗ trợ đào tạo 100% cho các HTX mới thành lập. Cụ thể, đào tạo cho cán bộ các kỹ năng mềm như kỹ năng quản lý, kỹ năng làm việc nhóm, kỹ năng thuyết trình, đặc biệt đào tạo kỹ năng viết dự án nhằm nâng cao sức thuyết phục ngân hàng trong việc cho vay vốn, đồng thời tổ chức cho các cán bộ tham quan, học hỏi kinh nghiệm từ những HTX hoạt động hiệu quả, chia sẻ kinh nghiệm trong công tác.

Bảo đảm chế độ đãi ngộ thỏa đáng cho đội ngũ cán bộ là công tác phát triển HTX trên cơ sở xác định cụ thể, rõ

ràng chức năng, nhiệm vụ, trách nhiệm, quyền hạn của từng vị trí công tác.

Tranh thủ sự hỗ trợ của các tổ chức trong và ngoài nước thông qua các chương trình, dự án hợp tác nhằm nâng cao các điều kiện về nguồn lực vật chất và con người cho hoạt động của các cơ quan chuyên trách về HTX trên địa bàn Thành phố.

Ba là kiên quyết xử lý tình trạng HTX yếu kém, HTX trá hình và xã viên hình thức. Theo đó, cần tiến hành khảo sát, đánh giá toàn diện quá trình hình thành, phát triển và thực trạng tổ chức, hoạt động của các HTX đang hoạt động trên địa bàn Thành phố hiện nay. Chú trọng đánh giá cụ thể về tổ chức quản lý, việc thực hiện tư cách xã viên, hiệu quả hoạt động cũng như triển vọng của từng HTX để có hướng phân loại, xử lý.

Đối với các HTX hoạt động yếu kém, tồn tại danh nghĩa, không có triển vọng, cần kiên quyết giải thể và đẩy nhanh quá trình giải thể các HTX này. Đối với các HTX còn có triển vọng thì hướng dẫn và tạo điều kiện để liên kết, sáp nhập với nhau hoặc với các HTX khác nhằm nâng cao năng lực và hiệu quả hoạt động.

Đối với các HTX trá hình, tức là doanh nghiệp nhưng có hình thức hoạt động HTX để hưởng những chính sách ưu đãi của Nhà nước, cần có biện pháp xử lý thỏa đáng hành vi vi phạm Luật HTX theo hai hướng: tạo điều kiện để các “hợp tác xã” này lựa chọn chuyển sang hình thức pháp lý phù hợp với quy

định của pháp luật nếu họ muốn chuyển đổi hình thức pháp lý hoặc cưỡng chế, giải thể, nếu các “hợp tác xã” này không có nguyện vọng chuyển đổi hình thức pháp lý.

Đối với xã viên danh nghĩa, hình thức: trước mắt cần chấm dứt tư cách xã viên đối với những xã viên không góp đủ vốn điều lệ trong thời gian quy định.

Bốn là thực hiện phương châm chính quyền đồng hành cùng HTX. Cụ thể, cần thực hiện những việc sau:

Xác định rõ lãnh đạo phát triển HTX là nhiệm vụ trọng tâm và thường xuyên của các cấp ủy đảng, chính quyền, đồng thời lấy kết quả phát triển HTX trên địa bàn Thành phố cả về số lượng và chất lượng là một trong những tiêu chí đánh giá chất lượng tổ chức cơ sở đảng hằng năm.

Phân công cán bộ bám sát từng địa bàn để nắm bắt tình hình của HTX, đồng thời thường xuyên tổ chức các cuộc gặp gỡ, tọa đàm giữa các cấp ủy đảng, chính quyền, các ngành, đoàn thể và các HTX nhằm kịp thời tháo gỡ những khó khăn, vướng mắc cho các HTX.

Tăng cường mối quan hệ phối hợp giữa Liên minh HTX Thành phố với các cấp ủy đảng, chính quyền các cấp, các cơ quan quản lý nhà nước, đoàn thể trên địa bàn Thành phố với Liên minh HTX Việt Nam thông qua việc xây dựng và thực hiện các chương trình phối hợp hành động nhằm tranh thủ sự ủng hộ, hỗ trợ, huy động các nguồn lực cho đổi mới, phát triển HTX.

Tăng cường công tác thông tin giữa Liên minh HTX Thành phố, các cơ quan nhà nước các cấp và các HTX trên địa bàn bằng cách: đẩy mạnh công tác vận động, kết nạp thành viên vào Liên minh HTX; củng cố các hình thức báo cáo, cung cấp thông tin, xuất bản các bản tin định kỳ hàng tuần, tháng và bán hoặc phát miễn phí đến cho các cơ quan, đơn vị có liên quan; xây dựng và hoàn thiện hơn nữa cổng thông tin điện tử của Thành phố cũng như của Liên minh HTX Thành phố cả về nội dung, hình thức và khả năng truy cập.

Thành ủy, Ủy ban Nhân dân Thành phố và các sở ban ngành trong Thành phố cần tham khảo ý kiến của các HTX trong quá trình xây dựng cũng như điều chỉnh các chủ trương, chính sách về phát triển kinh tế - xã hội thuộc thẩm quyền.

Năm là đổi mới, nâng cao các nội dung quản lý nhà nước. Trên cơ sở 5 nội dung quản lý Nhà nước về HTX tại điều 59 của Luật HTX năm 2012; Thành phố cần tập trung vào một số nội dung trọng tâm như sau:

Đổi mới, nâng cao quản lý nhà nước địa phương trong xây dựng chiến lược, kế hoạch phát triển kinh tế tập thể nói chung, HTX nói riêng; trước hết cần thực hiện xây dựng cơ sở dữ liệu thống kê về kinh tế tập thể, HTX phục vụ cho công tác sơ kết, tổng kết để có chỉ đạo cụ thể, kịp thời. Hằng năm, ngoài việc tổ chức hội nghị biểu dương các HTX, liên hiệp HTX cần thực hiện phân loại HTX theo thông tư 01/2006/TT-BKH

ngày 19/1/2006 của Bộ Kế hoạch và Đầu tư về hướng dẫn tiêu chí đánh giá và phân loại HTX để có hỗ trợ thiết thực của chính quyền địa phương.

Tiếp tục tổ chức đào tạo, bồi dưỡng nghiệp vụ, nâng cao trình độ cán bộ quản lý và các kiến thức cần thiết cho xã viên HTX.

Nghiên cứu, quy định tiêu chuẩn khen thưởng, lựa chọn và kiến nghị các hình thức khen thưởng tôn vinh các cá nhân và tổ chức kinh tế tập thể hoạt động hiệu quả, có nhiều thành tích xuất sắc về các mặt kinh tế, văn hóa và xã hội.

Tổng kết có tính lý luận từ mô hình HTX Thương mại Sài Gòn cho mỗi ngành cụ thể thí điểm và nhân rộng mô hình.

Tăng cường năng lực, nâng cao hiệu quả hoạt động của Liên minh HTX Thành phố trong việc thực hiện chức năng của mình. Hiện nay, Liên minh HTX Thành phố vẫn là đơn vị nắm tổng hợp nhiều về tình hình kinh tế tập thể, do đó UBND Thành phố xem xét quyết định giao cho Liên minh HTX Thành phố làm đầu mối tổng hợp nội dung quản lý nhà nước về kinh tế tập thể trên địa bàn Thành phố với một số nội dung: xây dựng cơ sở dữ liệu thống kê về kinh tế tập thể để phục vụ xây dựng chiến lược, kế hoạch phát triển và sơ kết, tổng kết; xây dựng kế hoạch, tổ chức hỗ trợ đào tạo nâng cao trình độ cho cán bộ quản lý HTX và tổ chức bồi dưỡng nghiệp vụ hoạt động HTX; tổ chức thực hiện hợp tác quốc tế về HTX; thực hiện thanh tra,

kiểm tra việc thực hiện pháp luật của HTX theo quy định của pháp luật.

Hỗ trợ tài chính cho Trung tâm Tư vấn Hỗ trợ HTX hoặc các tổ chức tư vấn khác để triển khai những chính sách hỗ trợ của Nhà nước theo một trình tự, thủ tục và dễ hiểu, đến đúng địa chỉ thụ hưởng với ý nghĩa hỗ trợ đích thực; do các ưu đãi là tổ hợp của nhiều văn bản do nhiều cơ quan ban hành không phải là tiếp nhận đơn giản đối với HTX.

Sáu là hoàn thiện chính sách hỗ trợ, khuyến khích phát triển HTX. Về chính sách nhà, đất, phải thực hiện theo quy định chung, không thể đặt ra ngoại lệ riêng cho HTX Thành phố. Tuy nhiên, Thành phố vẫn cần có ưu đãi từ quỹ đất công dành cho thành phần kinh tế tập thể trong bố trí trụ sở văn phòng đối với HTX thành lập mới, nhất là dành những vị trí nhà, đất có lợi thế trong các chương trình, dự án cho phát triển chuỗi siêu thị của HTX, liên minh HTX.

Về chính sách về vốn, tín dụng, HTX là một loại hình doanh nghiệp, do đó phải bắt đầu từ nội lực HTX; vận động xã viên HTX nâng mức vốn góp và vận động các HTX có điều kiện thu hút thêm xã viên, hợp nhất, sáp nhập HTX cùng ngành nghề và địa bàn hoạt động để tăng tiềm lực tài chính và quy mô hoạt động của HTX.

Các HTX, Liên hiệp HTX hoạt động có hiệu quả, có thương hiệu và có lợi thế từ các chính sách hỗ trợ của Nhà nước cần chủ động mở rộng liên kết với các pháp nhân không phải là HTX để tăng

vốn hoạt động, mở rộng quy mô và tiếp cận phương thức quản lý, kỹ năng quản lý mới.

Để mở rộng nhanh quy mô cho vay của Quỹ trợ vốn xã viên HTX (CCM) cần đổi mới phương thức hoạt động của Quỹ bằng cách coi HTX là đối tượng như “vùng đặc biệt khó khăn” trong ưu đãi đầu tư, cũng như ưu đãi cho doanh nghiệp vừa và nhỏ... mà tăng hỗ trợ ngân sách Thành phố qua Quỹ CCM thực hiện cho vay khu vực kinh tế tập thể; dành nguồn hỗ trợ tài chính từ ngân sách của Thành phố làm nguồn vốn đối ứng, bảo lãnh tín chấp để các ngân hàng, tổ chức tín dụng trên địa bàn Thành phố cho vay khu vực kinh tế tập thể.

Về chính sách hỗ trợ hoạt động xúc tiến thương mại, ngoài quy định chung, đề nghị miễn các khoản chi phí trong tham gia hội chợ cho HTX trên địa bàn mà Thành phố tổ chức.

Về chính sách hỗ trợ ứng dụng đổi mới, nâng cao trình độ công nghệ, khuyến nông, khuyến ngư và khuyến công, lấy HTX làm đơn vị cơ sở cho triển khai, ứng dụng đổi mới, nâng cao trình độ công nghệ, khuyến nông, khuyến ngư và khuyến công, nhất là các HTX trong lĩnh vực nông nghiệp.

Tăng số lượng các đề tài nghiên cứu đặt hàng, đồng thời cơ cấu cơ quan tiếp nhận chuyển giao kết quả nghiên cứu. Các đề tài nghiên cứu cần có khả năng ứng dụng ngay và xuất phát từ yêu cầu thực tiễn sản xuất, nhằm giải quyết những vướng mắc, những yếu kém phát

sinh trong quá trình sản xuất kinh doanh khu vực kinh tế tập thể. Liên minh HTX Thành phố là cơ quan đặt hàng, quản lý các đề tài nghiên cứu này để nắm bắt đầy đủ kết quả và rút ngắn thời gian chuyển giao từ khâu nghiên cứu đến ứng dụng trong thực hiện.

Về chính sách hỗ trợ HTX đầu tư cơ sở hạ tầng phục vụ sản xuất, đời sống của cộng đồng xã viên và tham gia các chương trình phát triển kinh tế - xã hội, các cơ quan có thẩm quyền của Thành phố cần có cơ chế quy định về cơ chế điều hành các chương trình phát triển kinh tế - xã hội để HTX được tham gia, được hỗ trợ. Hướng cơ chế quy định theo nguyên tắc: HTX được thông báo về các dự án, các chương trình và được mời thầu.

Những dự án mà đối tượng hưởng lợi là cộng đồng cần giao cho HTX nhận thầu từng hạng mục công việc, khi hoàn thành giao cho HTX quản lý hoặc đấu thầu quyền khai thác, duy tu, sửa chữa các công trình như các tuyến giao thông nhỏ, trường học, bệnh xá, trạm trại, cơ sở dạy nghề, nhất là các dự án xóa đói giảm nghèo cần giao cho HTX thực hiện cùng với việc củng cố và phát triển HTX, liên minh HTX.

Thứ bảy, tăng cường công tác kiểm tra, giám sát và xử lý sai phạm đối với các HTX ở các phương diện sau: việc chấp hành các quy định của Luật HTX về thành lập, tổ chức quản lý trong HTX, về nguyên tắc hoạt động, tổ chức đại hội xã viên, xây dựng và thực hiện

điều lệ HTX; việc chấp hành các quy định của khác của pháp luật về hoạt động sản xuất - kinh doanh như về chế độ kế toán, thống kê, nghĩa vụ thuế, bảo vệ môi trường và các chế độ báo cáo theo quy định.

Để thực hiện tốt công tác kiểm tra, giám sát, cần thực hiện tốt những nội dung sau đây:

Làm tốt việc phổ biến, hướng dẫn thực hiện các quy định của pháp luật hiện hành đến các HTX, xã viên và các tổ chức, cá nhân có liên quan.

Công tác kiểm tra, giám sát phải được thực hiện thường xuyên với nhiều hình thức phù hợp với yêu cầu chung và đặc thù của mỗi loại hình HTX, đảm bảo không gây khó khăn, cản trở hoạt động sản xuất - kinh doanh của HTX.

Phát hiện những sai phạm phải kiên quyết xử lý bằng những hình thức phù hợp, đủ sức răn đe không chỉ với các HTX sai phạm mà còn là bài học đối với tất cả các HTX trên địa bàn.

Nâng cao vai trò của Liên minh HTX Thành phố, hội đồng nhân dân và các tổ chức đoàn thể chính trị - xã hội trong công tác kiểm tra, giám sát việc chấp hành các quy định của pháp luật có liên quan đến HTX.

Đội ngũ cán bộ thực hiện công tác kiểm tra, giám sát phải được đảm bảo cả về số lượng cũng như về năng lực chuyên môn, phẩm chất đạo đức và phẩm chất chính trị.

3. Kết luận

Trong 30 năm đổi mới và phát triển, với sự quan tâm của các cấp Đảng ủy và chính quyền Trung ương và thành phố Hồ Chí Minh, HTX không ngừng đổi mới và phát triển, khẳng định được ưu thế của HX là xuất phát từ nhu cầu hợp tác thực tiễn của xã viên. Các HTX đã có nhiều đóng góp vào sự phát triển kinh tế - xã hội của cả nước nói chung, thành phố Hồ Chí Minh nói riêng.

Để phát huy hơn nữa vai trò của các HTX đối với sự phát triển kinh tế - xã hội và thực hiện thắng lợi Nghị quyết Trung ương 5 khóa IX về đẩy mạnh

phát triển kinh tế tập thể, các cấp ủy đảng và chính quyền Thành phố cần khẩn trương hoàn thiện cơ sở pháp lý, chính sách hỗ trợ nhằm thu hút thêm các chủ thể có năng lực tham gia vào HTX, thúc đẩy HTX ở Thành phố phát triển tương xứng với tiềm năng vốn có; tiếp tục đổi mới, phát triển để HTX thực sự là một bộ phận quan trọng trong cơ cấu kinh tế nhiều thành phần, góp phần cùng kinh tế Nhà nước ngày càng trở thành nền tảng vững chắc của nền kinh tế Thành phố, bảo đảm an sinh xã hội, ổn định chính trị.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Liên minh hợp tác xã thành phố Hồ Chí Minh (2016), *Báo cáo tình hình phát triển kinh tế tập thể 2015*, Báo cáo số 02/BC-LM, ngày 25/1/2016
2. Cục Thống kê thành phố Hồ Chí Minh (2017), *Niên giám thống kê 2016*, NXB Thanh Niên, Hồ Chí Minh
3. Liên minh hợp tác xã thành phố Hồ Chí Minh (2017), *Báo cáo tổng kết năm 2016*, Báo cáo số 03/BC-LM, ngày 17/1/2017
4. Cục Thống kê thành phố Hồ Chí Minh (2018), *Niên giám thống kê 2017*, NXB Thanh niên, Hồ Chí Minh
5. Bộ Kế hoạch và Đầu tư (2013), *Đề án thành lập bộ máy quản lý hợp tác xã, liên hiệp hợp tác xã*, lưu hành nội bộ
6. Liên minh Hợp tác xã thành phố Hồ Chí Minh (6/2017), *Tài liệu kỷ niệm 20 năm thành lập Liên minh Hợp tác xã thành phố Hồ Chí Minh (1996-2016) và tổng kết 15 năm hoạt động trợ vốn của Quỹ trợ vốn xã viên hợp tác xã (2002-2017)*, Kỷ yếu hội thảo
7. Phạm Tất Thắng (2017), “Một số vấn đề phát triển hợp tác xã trong giai đoạn hiện nay”, *Tạp chí Cộng sản*, số 901 (11/2017), tr. 70-74
8. Sở Nội vụ thành phố Hồ Chí Minh (2003), *Hướng dẫn phân công tổ chức - cán bộ quản lý kinh tế tập thể*, Công văn số 926/CV-SNV, ngày 20/7/2003
9. Ủy ban Nhân dân thành phố Hồ Chí Minh (2001), *Ban hành quy chế phối hợp hoạt động trong khu vực kinh tế hợp tác và hợp tác xã*, Quyết định số 58/2001/QĐ-UB, ngày 6/7/2001

**EVALUATION OF DEVELOPMENT SITUATION OF COOPERATIVES
IN HO CHI MINH CITY BETWEEN 1986 AND 2015
AND PROPOSING DEVELOPMENT SOLUTIONS**

ABSTRACT

The development of cooperatives in Ho Chi Minh City from 1986 to 2015 has undergone many changes. In the first ten years after the Renovation, the cooperative encountered many difficulties because it was not subsidized and had to adapt itself to the market mechanism. However, when the government enacted the Law on Cooperatives in 1996, 2003 and 2012, the cooperatives had a stable development, cooperatives have been able to compete with other economic sectors in terms of quality, quantity and service. Cooperatives have considerably contributed to the economic and social development. By pointing out the successes and analyzing the limitations and shortcomings, we propose a number of solutions that contribute to improving the performance of cooperatives in the future.

Keywords: *Co-operative, economy, Vietnam, Ho Chi Minh City*

(Received: 15/11/2019, Revised: 2/12/2019, Accepted for publication: 16/12/2019)